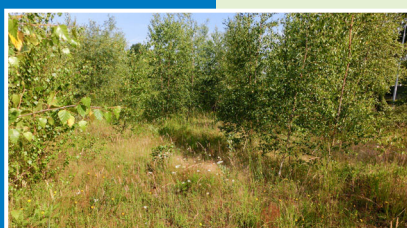

Beschermde soorten Charlotteoord, Tilburg

Inventarisatie en effectbeoordeling

E. Korsten
G.F.J. Smit

Bureau Waardenburg
Ecologie & landschap

Beschermde soorten Charlotteoord, Tilburg

Inventarisatie en effectbeoordeling

E. Korsten, drs. G.F.J. Smit

Status uitgave: concept

Rapportnummer: 15-213
Projectnummer: 15-329
Datum uitgave: 12 februari 2016
Foto's omslag: Bureau Waardenburg bv, G. Smit & E. Korsten
Projectleider: drs. G.F.J. Smit
Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Tilburg
Postbus 90155 5000 LH Tilburg
Referentie opdrachtgever: Nr 93614965.
Akkoord voor uitgave:
ir. E.J.F. de Boer,

Paraaf:

Graag citeren als: Korsten, E., G.F.J. Smit 2015 Beschermde soorten Charlotteoord, Tilburg. Inventarisatie en effectbeoordeling. Bureau Waardenburg Rapportnr. 15-213. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: Flora- en faunawet, vleermuisinventarisatie.

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Tilburg

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Gemeente Tilburg is voornemens om in het bestemmingsplan 'Bedrijvenpark Charlotte en verruiming zone industrielawaai Kraaiven' een wijziging door te voeren. Dit betekent tevens een daarbij behorende wijziging van de ligging en begrenzing van de EHS. In dit kader heeft de gemeente Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om een inventarisatie uit te voeren naar beschermde soorten planten en dieren in het gebied Charlotteoord. Tevens is beoordeeld of er sprake kan zijn van effecten in het kader van natuurwetgeving, Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1989 en EHS.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

E. Korsten	veldwerk, rapportage
M. Boonman	veldwerk
G.F.J. Smit	projectleiding, veldwerk, rapportage, fotografie.

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Gemeente Tilburg werd de opdracht begeleid door de heer M. Cillessen. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Aanpak inventarisatie 2015	7
1.3 Verantwoording toetsing	9
2 Plangebied en bestemmingsplan	11
2.1 Het plangebied	11
2.2 Bestemmingsplan	13
3 Inventarisatie methodiek.....	15
3.1 Algemeen	15
3.2 Methodiek veldonderzoek vleermuizen	15
3.2.1 Werkwijze en materiaal	15
3.2.2 Uitvoering van het veldonderzoek	16
3.3 Methodiek veldonderzoek overige soorten	17
4 Functies voor beschermde flora en fauna.....	19
4.1. Vleermuizen.....	19
4.1.1 Verblijfplaatsen.....	19
4.1.2 Vliegroutes	23
4.1.3 Foerageergebied	25
4.2 Resultaten planten, amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren en broedvogels met jaarrond beschermd nest	27
5 Effectbepaling.....	33
5.1 Risico's vleermuizen	33
5.2 Risico's overige beschermde flora en fauna	34
5.3 Risico's Natura 2000-gebieden	35
5.4 Risico's Natuurnetwerk Nederland.....	36
5 Conclusie.....	39
5.1 Conclusie Flora- en faunawet.....	39
5.2 Conclusie Natuurbeschermingswet 1989 en NNN	39
6 Literatuur.....	41
Bijlage 1 Wettelijk kader.....	43
Bijlage 2 Kaarten met waarnemingen.....	53

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De gemeente Tilburg heeft sinds september 2002 landgoed Charlotte in eigendom, groot circa 20 ha. Voor dit gebied is het bestemmingsplan 'Bedrijvenpark Charlotte en verruiming zone industrielawaai Kraaiven' vastgesteld in 2007. Gemeente Tilburg is voornemens om in dit bestemmingsplan een wijziging door te voeren.

Charlotteoord ligt op minimaal 4,3 km afstand van het Natura 2000-gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen. Een groot deel van het gebied maakt deel uit van de EHS (Natuurnetwerk Nederland). De voorgenomen wijziging betekent tevens een wijziging van de begrenzing van de EHS.

Bij het bestemmingsplan zal rekening gehouden moeten worden met het huidige voorkomen van soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet¹, met mogelijke effecten op Natura 2000 en met de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS.

De vragen of voor de uitvoering van het bestemmingsplan een vrijstelling geldt dan wel een ontheffing op grond van de Flora- en faunawet nodig is en zo ja, of deze ontheffing kan worden verleend, komen in beginsel pas aan de orde in een procedure op grond van de Flora- en faunawet. Dat doet er niet aan af dat de raad het plan niet kan vaststellen indien en voor zover hij op voorhand in redelijkheid kan inzien dat de Flora- en faunawet aan de uitvoerbaarheid van het plan binnen de planperiode in de weg staat².

In dit kader is in de zomer van 2015 een inventarisatie uitgevoerd naar beschermde soorten planten en dieren in het gebied Charlotteoord. Dit rapport geeft een verslag van de resultaten en tevens is beoordeeld of er sprake kan zijn van effecten in het kader van natuurwetgeving.

1.2 Aanpak inventarisatie 2015

Het veldbezoek is uitgevoerd met de beschikbare inventarisatie protocollen zoals vermeld in de Soortenstandaarden als leidraad.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. Bij toepassing van de Flora- en faunawet worden conform de AMvB art. 75 drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor vogels en soorten van 'Tabel 2 of 3' geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen (Bijlage Wettelijk kader). In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen..

² Gebaseerd op diverse uitspraken van RvS, waaronder zaaknr. 201308884/1/R6

Bij een verkennend veldbezoek is op basis van de terreinkenmerken beoordeeld dat de volgende soortgroepen van toepassing zijn: vleermuizen, grondgebonden zoogdieren, vogels (met jaarrond beschermd nest), amfibieën, reptielen (levendbarende hagedis). Van deze soortgroepen kunnen strikt beschermde soorten in het plangebied voorkomen. Naast deze soortgroepen zijn waarnemingen van andere beschermde soorten zoals planten bij de inventarisatie meegenomen.

Vleermuizen

Vleermuizen kunnen in gebouwen en veel verschillende bomen met holten verblijven. Dergelijke verblijven zijn strikt beschermd. Bij het eerste veldbezoek is ingeschat of het plangebied voor vleermuizen geschikte gebouwen en bomen bevat. Hierbij is gekeken naar de ligging en kenmerken van de betreffende gebouwen of bomen binnen het plangebied en hun mogelijke betekenis voor vleermuizen. Potentiele verblijfplaatsen zijn onderzocht volgens het standaard vleermuisprotocol (zie 3.1).

Vogels

In het plangebied is gekeken naar de betekenis van het plangebied voor vogels waarvan de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn.

Amfibieën en vissen

In het plangebied zijn meerdere poelen of vijvers aanwezig. De wateren zijn steekproefsgewijs bemonsterd om de aanwezigheid van beschermde amfibieën en vissen te onderzoeken.

Reptielen

Er is ook gekeken naar aanwezigheid van levendbarende hagedis. Een deel van het plangebied is een oud stuifzandgebied en het grenst aan natuurgebied Huis ter Heide waar levendbarende hagedissen voorkomen.

Overige groepen

Waarnemingen van andere beschermde soorten, waaronder planten en zoogdieren, zijn meegenomen bij de bezoekrondes voor de hiervoor genoemde groepen. In het plangebied is gekeken naar sporen van de aanwezigheid van grondgebonden zoogdieren in het bijzonder das en rode eekhoorn. Hierbij is gelet op burchten of andere sporen van dassen en nesten en vraatsporen van eekhoorns.

Natura 2000 en Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied maakt geen deel uit van Natura 2000-gebied en is evenmin een Beschermd Natuurmonument. Van directe beïnvloeding kan daarom geen sprake zijn. Het meest nabij gelegen Natura 2000-gebied is de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen. Dit ligt ten noorden van Loon op Zand op 4,3 km afstand van het plangebied en ten noorden van Udenhout op circa 5 km afstand van het plangebied. In dit rapport is aangegeven of er mogelijk sprake kan zijn van een indirect negatief effect.

Het plangebied maakt deel uit van de EHS. In dit rapport is een 'Nee-tenzij' toets uitgevoerd, conform de regels zoals provincie Noord-Brabant die hanteert.

1.3 Verantwoording toetsing

De toetsing Flora- en faunawet en EHS is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen bestemmingsplanwijziging.

De toetsing Natuurbeschermingswet 1989 is te beschouwen als een oriëntatiefase van de habitattoets, dat wil zeggen een verkennend onderzoek naar de effecten op Natura 2000-gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (op 4 km). De centrale vraag van deze toetsing is: bestaat er een reële kans op significante negatieve effecten op dit Natura 2000-gebied of kan het optreden van significant negatieve effecten met zekerheid worden uitgesloten? Als (significant) negatieve effecten kunnen worden uitgesloten zijn effecten op het Natura 2000-gebied Kampina & Oisterwijkse Vennen (7,5 km) en het Regte Heide & Riels Laag (7 km) op grond van de afstand eveneens uit te sluiten.

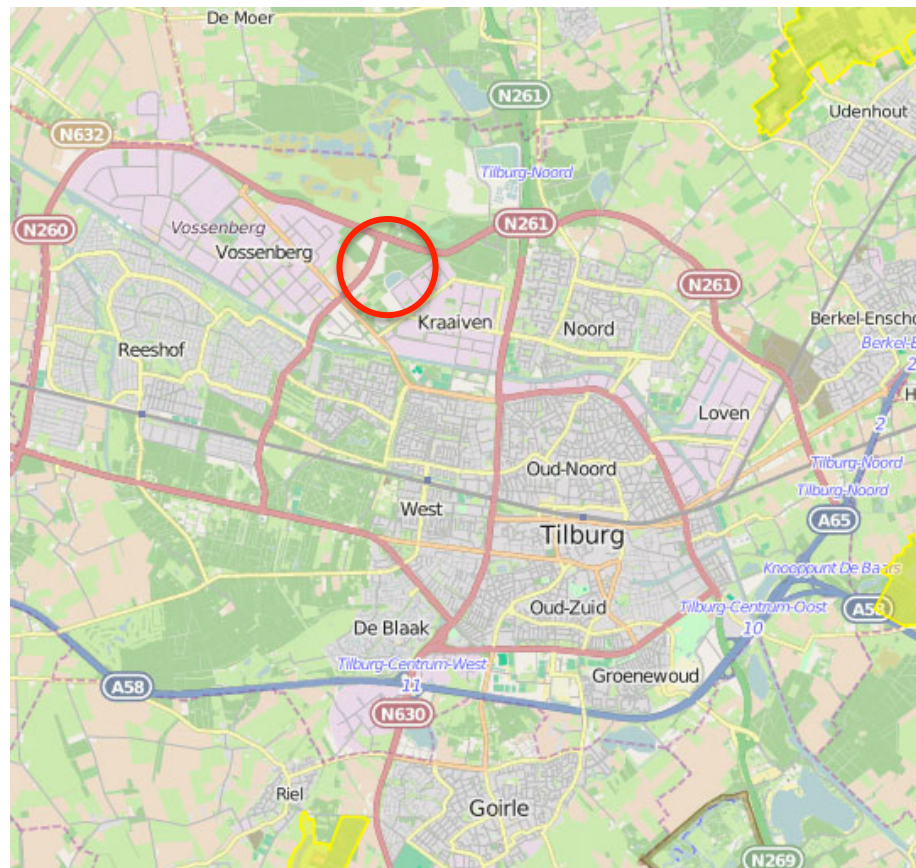
De toetsing is opgesteld op basis van het in 2015 uitgevoerde veldwerk, de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Het onderzoek is uitgevoerd door medewerkers van Bureau Waardenburg. Deze zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteits-handboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is door Certikied ISO gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2008.

2 Plangebied en bestemmingsplan

2.1 Het plangebied

Charlotteoord ligt aan de noordwestelijke rand van de stad Tilburg langs de Noordwesttangent (Burgemeester Letschertweg, N261: figuur 2.1). Door de bouw van met name het bedrijventerrein Vossenbergh ligt het voormalige landgoed Charlotte nu tussen de bedrijventerreinen Kraaiven, Vossenbergh en Albionstraat in. Het totale door bebouwing en wegen ingesloten oppervlak groen is 6,8 ha groot. Het terrein bestaat uit bos, voormalige heide en enkele waterpartijen. Tevens is in het bos bebouwing, erven en grasland aanwezig (figuur 2.2).

Figuur 2.1 Ligging Charlotteoord (rood omcirkeld, geel is N2000-gebied) te Tilburg (ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

Ten noorden van Loon op Zand en ten noorden van Udenhout liggen de meest nabij gelegen delen van het Natura 2000-gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (figuur 2.1). Het tussenliggende gebied is bosrijk met agrarisch gebied, tevens lopen hier de drukke provinciale wegen N261 en N260. In het zuidoosten ligt het Natura 2000-gebied Kampina & Oisterwijkse Vennen en in het zuiden het Regte

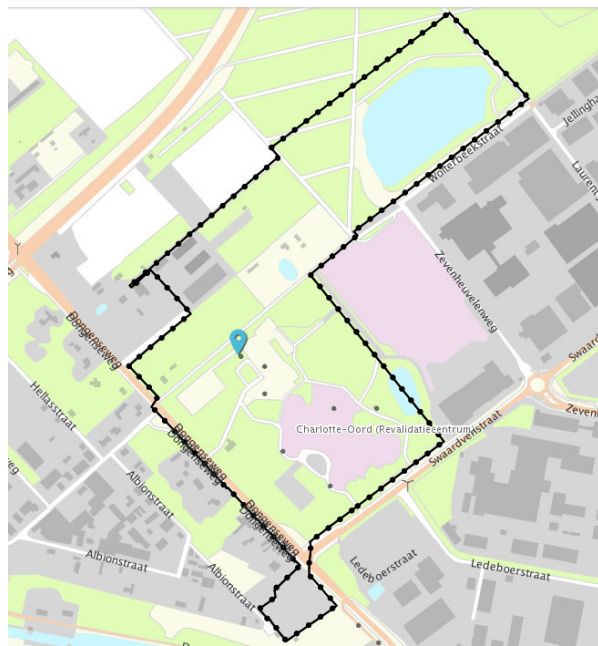
Heide & Riels Laag. Beide gebieden liggen van Charlotteoord gescheiden door het stedelijk gebied van Tilburg met de A58 en A65.

Figuur 2.2 Charlotteoord met bos, heide, water en bebouwing met erven en open terrain in het bos.

2.2 Bestemmingsplan

De begrenzing van het bestemmingsplan Charlotteoord is weergegeven in figuur 2.3. Details over de voorgenomen wijziging zijn bij het schrijven van dit rapport nog niet bekend.

Figuur 2.3 Charlotteoord begrenzing bestemmingsplan op ruimtelijkeplannen.nl (4 november 2015).

3 Inventarisatie methodiek

3.1 Algemeen

In de Flora- en faunawet (AmvB art. 75³) worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor soorten van 'Tabel 2' ('overige beschermde soorten') of 'Tabel 3' ('strikt beschermde soorten') geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

Op basis van beschikbare gebiedskennis is vastgesteld dat het veldonderzoek in ieder geval betrekking moet hebben op vleermuizen (Tabel 3). Voor vleermuizen zijn meerdere avondbezoeken uitgevoerd (zie 3.2).

Op basis van beschikbare gebiedskennis is vastgesteld dat het gebied naast betekenis voor vleermuizen in potentie betekenis heeft voor planten, amfibieën, reptielen (levendbarende hagedis), grondgebonden zoogdieren en vogels met een jaarrond beschermde nestplaats⁴. Op basis van een eerste en tweede veldbezoek overdag is de betekenis van de verschillende terreindelen voor deze soortgroepen nader ingeschat en onderzocht. Bij het onderzoek lag de nadruk op soorten van Tabel 2 en 3 (zie 3.3).

3.2 Methodiek veldonderzoek vleermuizen

3.2.1 Werkwijze en materiaal

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd volgens het Protocol voor Vleermuisinventarisaties 2013, zoals vastgesteld door de Gegevensautoriteit Natuur (Netwerk Groene Bureaus, 2013). Dit protocol is gericht op het efficiënt en effectief inventariseren van vleermuizen en het vaststellen van gebiedsfuncties die wettelijk beschermd zijn: vaste rust- en verblijfplaatsen en de voor de aanwezige populatie(s) essentiële vliegroutes en foerageergebieden.

Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van een Petterson D240x ultrasoondetector, met een Edirol R09 voor nadere analyse van opnamen in het programma Batsound. Daarnaast is een Elekon Batlogger M gebruikt als back up van de waarnemingen.

³ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen. 23 februari 2005.

⁴ Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

Door de beperkte toegankelijkheid van het woonhuis aan de Dongenseweg 61K is daar ook een Elekon Batlogger M als luisterkastje ingezet.

Het vleermuisonderzoek is per periode gericht op de volgende seizoensgebonden gebiedsfuncties:

1. Half mei t/m half juli 2015.
 - a. Het lokaliseren van kraam- of zomerverblijfplaatsen van vleermuizen door het opsporen van in de ochtendschemer zwermende vleermuizen.
 - b. Het lokaliseren van vliegroutes en foerageergebied door het zoeken van in de avond of ochtend op route passerende vleermuizen en het in de avond zoeken naar foeragerende vleermuizen.
2. Half augustus t/m september 2015.
 - a. Het lokaliseren van paarplaatsen van dwergvleermuizen, rosse vleermuizen, bosvleermuizen en grootoorvleermuizen, door het in avond/nacht opsporen van baltsende vleermuizen.
 - b. Het lokaliseren van vliegroutes en foerageergebied door het zoeken van in de avond op route passerende vleermuizen en het in de avond zoeken naar foeragerende vleermuizen.

3.2.2 Uitvoering van het veldonderzoek

Tabel 3.1 geeft een overzicht van de data, het type onderzoek en de weersomstandigheden van de verschillende veldbezoeken in 2015.

Tabel 3.1 Bezoekdata en omstandigheden voor de vleermuisinventarisatie in Charlotteoord.

datum	tijdstip	doel	weer
8 juni	21:15 – 00:40 u.	foerageergebied en vliegroutes	15-11°C, geen neerslag, 3 Bft (N)
11 juni	21:45 – 00:00 u.	foerageergebied en vliegroutes	23-19°C, geen neerslag, 2 Bft (Z)
12 juni	03:30 – 05:30 u.	verblijfplaatsen en vliegroutes	19-18°C, geen neerslag, 1 Bft (Z)
15 juli	21:30 – 01:10 u.	foerageergebied en vliegroutes	17°C, geen neerslag, 2 Bft (ZW)
17 juli	03:15 – 05:45 u.	verblijfplaatsen en vliegroutes	20°C, geen neerslag, 4 Bft (ZO)
22 augustus	23:00 – 02:00 u.	paarverblijfplaatsen en foerageergebied	21-18°C, geen neerslag, 3 Bft (O)
24 september	21:48 – 00:08 u.	paarverblijfplaatsen en foerageergebied	12-11°C, geen neerslag, 2 Bft (Z)

Het grootste deel van het plangebied was goed toegankelijk voor het veldonderzoek. Direct ten noorden van het plangebied liggen afgesloten privé-terreinen deze zijn niet meegenomen in het onderzoek.

Van de percelen aan het zandpad is de meest westelijke (Dongenseweg 61K) op vleermuizen onderzocht (visueel en met detector). De middelste (Dongenseweg 61a) is visueel onderzocht (niet geschikt) en de meest oostelijk was niet toegankelijk. Van de aanwezigheid van vleermuizen op het meest oostelijke terrein (Dongenseweg 61) is een inschatting gemaakt aan de hand van de waargenomen activiteit direct buiten dat terrein.

Het dicht opgeschoten jonge bos in oostelijke deel van het plangebied was in het donker zeer moeizaam toegankelijk. Dit gebied is vanaf de randen op vleermuizen onderzocht. Het terrein rond de volkstuinen in de zuidpunt van het plangebied was tijdelijk toegankelijk en is toen éénmaal bezocht. Daarna werd het vanwege bouwverkeer volledig met hekken afgezet en is activiteit vanaf de randen geïnventariseerd.

3.3 Methodiek veldonderzoek overige soorten

Op basis van een eerste veldbezoek overdag op 25 juni is vastgesteld dat het gebied naast betekenis voor vleermuizen (in potentie) betekenis heeft voor planten, amfibieën, reptielen (levendbarende hagedis), grondgebonden zoogdieren en vogels met een jaarrond beschermde nestplaats. Een tweede aanvullende veldbezoek is uitgevoerd op 15 juli 2015.

Tijdens beide bezoeken zijn de wateren t.b.v. amfibieën bemonsterd met een schepnet, de oevers zijn visueel geïnspecteerd op eiafzetplekken, vrijzwemmende larven en volwassen dieren.

Het terrein is bij beide bezoeken vlakdekkend geïnventariseerd op beschermde planten, holen van das of vos en de heide is geïnventariseerd op reptielen. Op 15 juli 2015 is tevens specifiek gekeken naar nesten van vogels met een jaarrond beschermde nestplaats.

De nadruk bij het onderzoek lag op het mogelijk voorkomen van soorten van Tabel 2 en 3. Waarnemingen van soorten van Tabel 1 zijn meegenomen. Er is echter geen inventarisatie uitgevoerd naar algemeen voorkomende grondgebonden kleine zoogdieren.

4 Functies voor beschermde flora en fauna

4.1. Vleermuizen

In het plangebied Charlotte Oord zijn zeven soorten vleermuizen waargenomen. Alleen van de watervleermuis is een oudere waarneming (2007) bekend, van een jagend dier⁵. Op basis van de aantallen waargenomen foeragerende en/of op vliegroute passerende dieren wordt gesteld dat delen van het plangebied een essentieel foerageergebied en vliegroute bevat van een nabijgelegen kraamgroep gewone dwergvleermuizen en van een of meerdere zomerverblijfplaatsen van watervleermuizen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waargenomen soorten en welke functies het plangebied voor deze soorten vervuld.

Tabel 4.1 Overzicht van waargenomen soorten en functies van het plangebied Charlotteoord.

	Verblijfplaatsen:				Foerageer -gebied	Vliegroute
	kraam-	zomer-	winter-	paar-		
Gewone dwergvleermuis				x	X	X
Ruige dwergvleermuis					x	
Laatvlieger					x	
Rosse vleermuis					x	
Watervleermuis					X	X
Meervleermuis					x	
Gewone grootoorvleermuis					x	

Het dicht opgeschoten jonge bos in oostelijke deel van het plangebied was in het donker zeer moeizaam toegankelijk. Gezien de leeftijd van de bomen worden geen verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht en op basis van het karakter van het bos worden ook niet verwacht dat de foerageerfunctie heel anders is dan de omliggende onderzochte gebieden. Direct ten noorden van het plangebied liggen afgesloten privé-terreinen. Deze zijn niet meegenomen in het onderzoek. Van de daar aanwezige gebouwen kan het voorkomen van verblijfplaatsen niet worden uitgesloten.

De bevindingen worden in onderstaande paragrafen nader uiteengezet.

4.1.1 Verblijfplaatsen

Potentie van verblijfplaatsen

In het plangebied liggen drie percelen met bebouwing:

- Dongenseweg 61k met daarop een woonhuis, een garage en een schuur
- Dongenseweg 61a met daarop stallen

⁵ Bron gegevens Nationale Databank Flora en Fauna opvraag 12 februari 2016.

- Dongenseweg 61 met daarop een woonhuis en diverse soorten opstallen.

Dongenseweg 61k

Op 16 juli 2015 zijn de gebouwen op Dongenseweg 61k vanaf de buitenzijde visueel geïnspecteerd op de geschiktheid en toegankelijkheid voor vleermuizen. Het woonhuis is beoordeeld als geschikt en toegankelijk voor vleermuizen:

- de daklaag is toegankelijk via openingen bij dakpannen,
- de spouw is toegankelijk via overhangende dakpannen en enkele open stootvoegen,
- ruimte achter gevelbetimmering is toegankelijk via kieren en schade aan timmerwerk.

De garage en de schuur zijn beperkt toegankelijk voor vleermuizen. Via de ramen waren op de vloer aan de buitenkant geen duidelijke mestsporen van vleermuizen zichtbaar.

Door de beperkte toegankelijkheid van het perceel en de omvang van het gehele plangebied is gewerkt met korte inspecties in de periode dat ochtendzwermen plaatsvindt, het plaatsen van uitvliegers in de avond en het plaatsen van een Batlogger om in de nacht / ochtend eventuele echolocatie van vleermuizen rond het woonhuis op te nemen.

Er zijn tijdens het onderzoek in de kraamtijd bij het woonhuis of de garage van nr. geen zwermende en/of invliegende dieren waargenomen en er zijn in de paartijd geen baltsende vleermuizen gehoord. De bij het woonhuis geplaatste Batlogger heeft ook geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van verblijfplaats op het perceel.

Het onderzoek kan echter geen uitsluitsel geven over de mogelijke functie van de zolder van het woonhuis en de garage voor een moeilijk waarneembare soort als de gewone grootoorvleermuis. De kans op een zomerverblijfplaats of kraamverblijfplaats met meer dan 10 dieren is echter zeer gering. Als dat het geval was dan waren in het plangebied veel meer dieren waargenomen.

Woonhuis Dongenseweg 61k

Dongenseweg 61a

Op 15 juli 2015 zijn stallen op het perceel 61a bezocht voor een visuele inspectie. De gebouwen zijn beoordeeld als niet geschikt voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Er is geen spouw of gevelbetimmering aanwezig en het gebouw heeft een enkel golfplaten dak. In het dak zijn lichtvensters aanwezig waardoor de stallen binnen overdag erg licht zijn. Er werden geen sporen van vleermuizen aangetroffen.

Perceel Dongenseweg 61a

Dongenseweg 61

Doordat het herhaaldelijk niet lukte om met de bewoner in contact te komen zijn de woonhuis en de opstallen op perceel nr. 61 niet bezocht voor een visuele

inspectie. Om een indruk te krijgen van de mogelijke aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen of zomerverblijfplaatsen is bij de avondronden gelet op vanaf het perceel afkomstige vliegroutes van gewone dwergvleermuizen of laatvliegers. Deze zijn niet waargenomen. Een baltsende gewone dwergvleermuis op het zandpad nabij dit perceel kan wijzen op een paarverblijfplaats in het woonhuis of de opstallen, maar een verblijfplaats in een boom kan niet worden uitgesloten. De potentie van de gebouwen op dit perceel als verblijfplaats gewone dwergvleermuizen of laatvliegers lijkt daarmee gering.

Over de aanwezigheid van verblijfplaatsen van moeilijker waarneembare soorten, zoals gewone grootoorvleermuizen, kunnen op grond van de waarnemingen geen uitspraken worden gedaan. Wel zijn dergelijke soorten in het hele plangebied zo weinig waargenomen dat er geen verblijfplaatsen met grote groepen dieren worden verwacht.

Gewone dwergvleermuis

De aanwijzingen voor de aanwezigheid van verblijfplaatsen in het plangebied zijn schaars en wijzen alleen op mogelijke paarverblijfplaatsen in bomen of direct aan het plangebied grenzende gebouwen.

Paarverblijfplaatsen van deze soort zijn bij benadering te lokaliseren aan de hand van het baltsgedrag van mannetjes. Op tien plaatsen zijn baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Deze plaatsen zijn weergegeven op Bijlage 2, figuur 1.

Paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen bevinden zich meestal in gebouwen, maar soms ook in spleten of holten in bomen. Op basis van de waargenomen baltslocaties worden paarverblijfplaatsen verwacht in huizen aan de Dongenseweg en bedrijfspanden aan de Wolterbeekstraat. Ook wordt een paarverblijfplaats verwacht op het perceel Dongenseweg 61, of in een boom in de directe omgeving van dat perceel.

Perceel Dongenseweg 61

Gewone grootoorvleermuis

Op 17 juli werd in de ochtend een *social call* van een gewone grootoorvleermuis opgenomen in het gebied van het voormalige Charlotteoord. De locatie is weergegeven in Bijlage 2, figuur 1. Het is echter maar éénmaal waargenomen, waardoor eerder aan een *alarmcall* wordt gedacht, dan aan de vaak herhaald gemaakte *social calls* bij het zwermen bij de verblijfplaats. Er was nabij de plek waar de *social call* was gehoord wel een boom met een voor vleermuizen geschikte holte, maar bij deze boom is geen ander gedrag waargenomen dat wijst op een verblijfplaats.

Conclusie verblijfplaatsen

In het plangebied komen enkele paarverblijven van gewone dwergvleermuis voor. Er zijn geen indicaties voor andere verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis dan wel verblijfplaatsen van andere soorten. Het is echter niet uitgesloten dat één of enkele gewone grootoorvleermuizen verblijven op de zolder van opstallen die niet in het kader van dit onderzoek konden worden bezocht.

4.1.2 Vliegroutes

In het plangebied zijn duidelijke vliegroutes aangetroffen van gewone dwergvleermuis en watervleermuis. Deze zijn weergegeven in Bijlage 2, figuur 2 en 7.

Gewone dwergvleermuis

Van de gewone dwergvleermuis zijn twee duidelijke vliegroutes aangetroffen:

- In de avond van 15 juli vlogen tenminste 50 gewone dwergvleermuizen over het zandpad vanaf de Dongenseweg richting de vijver in het natuurgebied aan de Wolterbeekstraat.
- In de avond van 15 juli vlogen tenminste 30 dieren langs de bosrand aan de noordoostkant van het voormalige Charlotteoord, om aan te sluiten bij de vliegroute over het zandpad.

Op weg naar de vijver kozen deze vleermuizen op het laatste stuk verschillende routes: via het zandpad rechtdoor naar de Wolterbeeksstraat of via een pad door het bosperceel.

Een andere vliegroute werd aangetroffen in de noordkant van het plangebied. Daar vlogen een klein aantal dieren via een bosrand naar het natuurgebied.

De herkomst van de dieren op de vliegroutes is onbekend. Aangenomen wordt dat de 50 dieren op het zandpad afkomstig zijn van een kraamverblijfplaats in de bebouwing tussen de Dongenseweg en het Wilhelminakanaal. De 30 dieren die vanaf de bosrand op die route aansluiten kunnen vanuit hetzelfde gebied door voormalig Charlotteoord zijn gevlogen, of zijn afkomstig uit het bedrijventerrein ten oosten van het plangebied. De kleinere vliegroute in het noorden kan dezelfde bron hebben, maar kan ook afkomstig zijn van een kleinere verblijfplaats in een van de woningen direct ten noorden van het plangebied.

De vliegroute over het zandpad wordt beoordeeld als een essentiële vliegroute van een of meerdere kraamgroepen aan de zuidwest of westkant van het plangebied. Er zijn geen andere lijnvormen die minstens zo donker en beschut zijn als het zandpad.

Watervleermuis

Het zandpad tussen de Dongenseweg en de Wolterbeekstraat is geheel of gedeeltelijk ook vliegroute van watervleermuizen. Op 15 juni werden 's avonds in totaal tien vleermuizen van het geslacht *Myotis* waargenomen die vrijwel zeker op weg waren naar de visvijver. De meeste van deze dieren waren met geluidsanalyse nader te determineren tot watervleermuis. Eén dier is op basis van geluidsanalyse als vermoedelijk een meervleermuis gedetermineerd. Bij de andere opnamen gaf geluidsanalyse geen uitsluitsel over de soort.

De herkomst van deze vliegroute is onbekend. Omdat in het bos vrijwel geen waarnemingen zijn gedaan van *Myotis* soorten wordt eerder aangenomen dat de watervleermuizen van verblijfplaatsen in bomen aan de zuidkant van de Dongenseweg komen, mogelijk uit de omgeving van Sluis 3. Door het vroege tijdstip van de waarnemingen wordt niet verwacht dat de dieren vanuit verder gelegen verblijfplaatsen via het Wilhelminakanaal naar de visvijver vliegen.

De meervleermuis is een gebouwenbewoner en komt waarschijnlijk vanaf het Wilhelminkanaal richting de visvijver of vanuit bebouwing ten zuiden van het plangebied.

Conclusie vliegroutes

Gelet op het grote aantal gewone dwergvleermuizen en de bebouwing rondom het plangebied mag worden aangenomen dat het bij de route over het zandpad tussen de Dongenseweg en de Wolterbeekstraat om een 'essentiële vliegroute' voor de gewone dwergvleermuis gaat. Een route die van belang is voor het functioneren van één of meer verblijfplaatsen in de omgeving van het plangebied en tevens van belang voor watervleermuis.

4.1.3 Foerageergebied

Gewone dwergvleermuis

In het plangebied vormt met name de visvijver aan de Wolterbeekstraat en het bijbehorende natuurgebied een belangrijk foerageergebied voor gewone dwergvleermuizen. Bij alle avondrondes zijn tientallen foeragerende vleermuizen aangetroffen boven de oevers van deze visvijver. Op basis van de waargenomen vliegroute en aantalsschattingen bij de vijver is het niet ondenkbaar dat rond de visvijver tegelijkertijd meer dan vijftig gewone dwergvleermuizen foerageren.

Ook aan de bosranden en zandpad aan de westkant van het natuurgebied rond de vijver wordt veel gefoerageerd. Boven de smalle paden en het fietspad door dit gebied zijn veel minder foeragerende dwergvleermuizen waargenomen.

Boven het zandpad tussen de Dongenseweg en Wolterbeekstraat werd bij ieder bezoek door meerdere dwergvleermuizen gefoerageerd.

Het terrein van het voormalige Charlotte-oord is bij gewone dwergvleermuizen minder in trek. Alleen bij de bosvijver werden regelmatig meerdere foeragerende gewone dwergvleermuizen gehoord. Verspreid over het terrein werden wel individueel foeragerende dwergvleermuizen gehoord, maar minder verspreid dan in de andere gebieden.

De locatie van foeragerende dwergvleermuizen zijn weergegeven in Bijlage 2, figuur 2 en 3.

Ruige dwergvleermuis

Ruige dwergvleermuizen zijn in zeer lage aantallen foeragerend waargenomen, en alleen in het noordelijk deel van het plangebied. Zie Bijlage 2, figuur 4.

Laatvlieger

Laatvliegers zijn vooral in het juni en juli regelmatig in het plangebied waargenomen. Waarnemingen van foeragerende dieren werden voornamelijk gedaan in het noordelijke deel van het terrein: boven brede zandpaden, bij de visvijver en boven open plekken in het noordelijk deel van voormalig Charlotte-Oord.

In augustus en september werden laatvliegers alleen nog kort foeragerend of overvliegend waargenomen aan de randen van het plangebied.

Bijlage 2, figuur 5 geeft een overzicht van de locaties waar laatvliegers zijn waargenomen.

Foto Grote plas, gezicht vanaf de Wolterbeekstraat.

Rosse vleermuis

Alleen in juni en juli zijn er in het plangebied rosse vleermuizen waargenomen. De helft van het aantal waarnemingen betreft hoog overvliegende dieren, zonder binding met het plangebied. Foeragerende rosse vleermuizen zijn waargenomen boven de velden van de hondenpensioen Ron's Total Dog Care, boven de visvijver aan de Wolterbeekstraat en aan de bosrand van het voormalige Charlottenoord.

Bijlage 2, figuur 6 geeft een overzicht van de locaties waar rosse vleermuizen zijn waargenomen.

Watervleermuis

Watervleermuizen zijn vrijwel alleen foeragerend waargenomen boven de visvijver aan de Wolterbeekstraat. Op basis van waarnemingen aan de vijver en op de vliegroute naar de vijver toe wordt ingeschat dat er per avond ongeveer de tien watervleermuis langdurig op de vijver foerageren.

Alleen op 8 juni werd ook een foeragerende watervleermuis waargenomen boven de bosvijver op voormalig Charlottenoord.

Bijlage 2, figuur 7 geeft een overzicht van de locaties waar watervleermuizen zijn waargenomen.

Meervleermuis

Op 16 juli werd er een foeragerende meervleermuis waargenomen boven de visvijver aan de Wolterbeekstraat. Zie Bijlage 2, Figuur 8.

Gewone grootoorvleermuis

Op drie locaties werd kort een gewone grootoorvleermuis waargenomen. In de avond van 15 juli aan de rand van het open middenterrein van het voormalige Charlotteoord en in de ochtend van 17 juli iets ten noorden daarvan in het bos. Op 25 september werd een langsvliegend dier gehoord aan de Albionstraat, net buiten het plangebied. Bijlage 2, figuur 10 geeft een overzicht van de locaties waar watervleermuizen zijn waargenomen.

Conclusie foerageergebied

Een groot aantal gewone dwergvleermuizen foerageert bij de visvijver en de bosranden in het noordelijk deel van het plangebied. Dit gebied biedt goede voedselomstandigheden en voldoende luwte om een groot deel van het jaar te kunnen jagen. Het gebied kan dan ook beschouwd worden als een essentieel foerageergebied voor gewone dwergvleermuizen die hun verblijfplaats in de omliggende bebouwing zullen hebben. De eerder genoemde essentiële vliegroute over het zandpad (par. 4.1.2) sluit hier op aan.

Hoewel de aantallen watervleermuizen veel lager zal het plangebied voor de lokale populatie ook een belangrijk foerageergebied zijn. In de ruime omgeving zijn nauwelijks grote waterpartijen aanwezig. Waar de watervleermuizen die in het gebied jagen vandaan komen is onbekend.

4.2 Resultaten planten, amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren en broedvogels met jaarrond beschermd nest

Planten

In de berm van de Wolterbeekstraat langs de grote plas staan soorten als Sint Janskruid, braam, lijsterbes, eik, berk, wilg, stekelvaren, en **breedbladige wespenorchis** (Tabel 1). Groeiplaatsen voor strikt beschermde soorten zijn langs de grote plas niet aangetroffen. Langs een bospad in het omliggende bos is een groeiplaats met **wilde marjolein** (Tabel 2) aangetroffen (figuur 3.1). Van de NDFF zijn ook waarnemingen bekend van koningsvaren (2007) en kleine maagdenpalm (2012)⁶. Beide soorten zijn in 2015 niet het plangebied aangetroffen.

Ten westen van de Zevenheuvelenweg ligt een terrein met een bloemrijke grazige begroeiing, deel begroeid met jonge berkopslag en er ligt een relict met droge heide. De bloemrijke begroeiing is soortenrijk met onder andere Sint Janskruid, hazepootje, boerenwormkruid, margriet, kropaar, brem, zilverschoon, sint jansvlinder, riet, pitrus, brandnetel, vlasbekje en rolklaver.

In het bos langs de heide liggen twee wateren, een bosvijver en een kleine poel. De bosvijver heeft een beschoeiing met palen. Langs de oever groeit mattenbies en gele lis en er zijn plekken met waterlelie. Een oeverbegroeiing of begroeiing met ondergedoken waterplanten ontbreekt. In het aangrenzende bos zijn groeiplaatsen

⁶ Bron gegevens Nationale Databank Flora en Fauna opvraag 12 februari 2016.

met het vrij zeldzame gevlekte aronskelk en beschermde **ruig klokje** (Tabel 2) aangetroffen (figuur 3.1).

Amfibieën

In het plangebied zijn drie soorten amfibieën waargenomen, **kleine watersalamander**, **gewone pad** en **bastaardkikker** (allen Tabel 1). Deze soorten zijn ook van de NDFF bekend, waarnemingen van andere soorten zijn niet bekend van het plangebied⁷. De kleine watersalamander komt voor in een kleine begroeide bospoel direct ten westen naast de bosvijver. Van de gewone pad zijn enkele tientallen juveniele padjes aangetroffen rond de oever van de grote waterplas. Ook zijn enkele larven in het water gezien. De bastaardkikker is roepend gehoord en gezien in zowel de grote waterplas als in de bosvijver (figuur 3.1). De wateren in het plangebied hebben duidelijk een functie als voortplantingswater voor amfibieën. De waterplas is op diverse plekken bemonsterd, maar er zijn geen kleine watersalamanders of andere soorten aangetroffen. De grote bosvijver is slecht toegankelijk en niet representatief bemonsterd.

Foto Kleine bospoel, voortplantingswater kleine watersalamander.

Reptielen

Tijdens de veldbezoeken is het heideterrein ten westen van de Zevenheuvelenweg en de heischrale begroeiing in het bos vlakdekkend doorkruist. Reptielen zijn echter niet waargenomen. Waarnemingen van reptielen zijn ook niet bekend van het plangebied⁸. Het heideterrein is klein van omvang, rond 1 ha groot. Het is te klein en ligt te geïsoleerd voor een levensvatbare populatie reptielen. Hetzelfde geldt voor de heischrale vegetatie op openplekken in het bos. De begroeiing is hier dermate schraal

⁷ Bron gegevens Nationale Databank Flora en Fauna opvraag 12 februari 2016.

⁸ Bron gegevens Nationale Databank Flora en Fauna opvraag 12 februari 2016.

dat enige dekking van betekenis afwezig is. In tegenstelling tot het heideterrein is het nauwelijks geschikt als biotoop voor reptielen.

Grondgebonden zoogdieren

Op basis van visuele inspectie is het plangebied gecontroleerd op holen, sporen en andere aanwijzingen voor de aanwezigheid van grondgebonden zoogdieren. Op de heide ten westen van de Zevenheuvelenweg zijn meerdere vossenholen aangetroffen die deel uitmaken van één burcht. In het plangebied zijn op twee plaatsen eekhoornnesten waargenomen, één in het bos ten noorden van de grote plas en één in het bos ten westen van de heide (figuur 3.1). Waarnemingen van eekhoorn zijn bekend van het plangebied, verder zijn konijn, mol en ree gemeld⁹. Het plangebied is verder geschikt voor algemene kleine zoogdieren en kleine marterachtigen. Vos, ree en algemene kleine zoogdieren en kleine marterachtigen staan vermeld op Tabel 1, de eekhoorn op Tabel 2.

Foto Heide relict ten westen van de Zevenheuvelenweg.

Vogels met jaarrond beschermde nestplaats

In het bos in het zuid-westelijk deel van het plangebied is een nest van een havik aangetroffen (figuur 3.1). De havik heeft een jaarrond beschermde nestplaats.

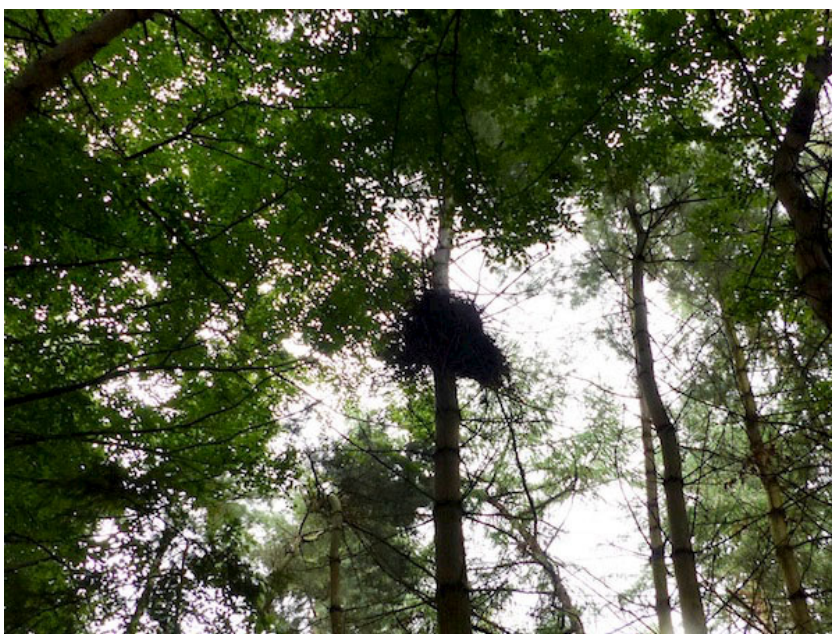
Verder heeft het bos betekenis voor broedvogels van bos en struweel en vormt de grote plas een jachtgebied voor de ijsvogel. Deze is hier tweemaal waargenomen en ter hoogte van de Wolterbeekstraat is een locatie geschikt als nestplek voor de ijsvogel (figuur 3.1). Er is geen broedgeval vastgesteld.

⁹ Bron gegevens Nationale Databank Flora en Fauna opvraag 12 februari 2016.

Op 15 juli 2015 zijn stallen op het perceel Dongenseweg 61a bezocht voor een visuele inspectie. Er zijn geen sporen van bewoning van een kerkuil of steenuil aangetroffen.

Foto Vossenhol op heide ten westen van de Zevenheuvelenweg.

Havik's nest

5 Effectbepaling

5.1 Risico's vleermuizen

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met de betekenis van het plangebied voor paarverblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van gewone dwergvleermuizen. Het zandpad en de visvijver met de bosranden in het noordelijk deel van het plangebied worden beschouwd als een 'essentiële' vliegroute en 'essentieel' foerageergebied voor gewone dwergvleermuizen die hun verblijfplaats in de omliggende bebouwing zullen hebben. Ook voor de watervleermuizen vormen dit 'essentiële' elementen binnen het leefgebied van de lokale populatie. Aantasting van een 'essentiële' vliegroute en 'essentieel' foerageergebied heeft indirect gevolgen voor de functionaliteit van verblijfplaatsen en wordt beschouwd als een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Dongenseweg 61, 61k

De opstallen kunnen een (paar)verblijf van één of enkele gewone dwergvleermuizen bevatten. Ook is niet uitgesloten dat één of enkele gewone grootoorvleermuizen verblijven op de zolder van de opstallen die niet in het kader van dit onderzoek konden worden bezocht. Bij sloop, renovatie, verbouwing of andere werkzaamheden aan de opstallen moet rekening worden gehouden met de mogelijke betekenis voor vleermuizen. Aantasting of versterking van verblijfplaatsen is een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Verblijfplaatsen van andere soorten vleermuizen zijn niet aangetroffen.

Vliegroutes van gewone dwergvleermuizen en watervleermuizen

Het kappen van bomen aan een zijde of beide zijden van dit zandpad kan leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de vliegroute. Bij het kappen van bomen valt de luwte weg. Dit effect wordt sterker wanneer aan een of beide zijden van dit zandpad verlichting wordt geplaatst of wanneer toekomstige gebouwen een sterke lichtuitstraling hebben. Voor de lichtgevoelige watervleermuis kan een toename van verlichting al snel leiden tot het wegvallen van de vliegroute.

Voor aantasting van de vliegroute door het kappen van bomen langs het zandpad, het bouwen op percelen aan het zandpad, het plaatsen van straatverlichting is een ontheffing nodig.

Voor het voorkomen van een negatief effect kan worden gedacht aan het behouden van een duidelijke groenstrook aan beide zijden van de zandweg en het maximaal beperken van de lichtuitstraling met vleermuisvriendelijke verlichting. Ook kan worden gedacht aan het opnemen van deze weg en een voldoende brede groenstrook aan beide zijden in het EHS en de weg niet te bestemmen als ontsluitingsweg.

Foerageergebied van watervleermuizen en gewone dwergvleermuizen

De meeste foeragerende dwergvleermuizen en watervleermuizen zijn waargenomen in het noordelijk deel van het plangebied: de visvijver en de bosranden van het natuurgebied. In het oude deel van Charlotteoord zijn veel lagere aantallen dieren gehoord en ook minder frequent.

Wanneer het noordelijke deel in foerageerkwaliteit gehandhaafd blijft of verbeterd wordt is er geen impact op de foerageerfunctie. Het foerageergebied moet dan wel bereikbaar blijven via de hiervoor genoemde vliegroute. Ontwikkelingen die de foerageerfunctie kunnen aantasten zijn: een toename van lichtverstoring in het gebied rondom de vijver en kappen van bomen en bos rondom de vijver. Bomen en bos rondom de vijver bieden beschutting tegen wind. Bij de vijver aan de Wolterbeekstraat wordt lichtuitstraling van de bedrijven aan de Wolterbeekstraat deels tegengehouden door de dichte struiklaag aan de zuidoever. Aan de bosranden en de brede bospaden in het noordwestelijke deel is het in de huidige situatie nog donker.

5.2 Risico's overige beschermde flora en fauna

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met groeiplaatsen van breedbladige wespenorchis, wilde marjolein en ruig klokje. Het betreft kleine groeiplaatsen met één of enkele exemplaren. Voor breedbladige wespenorchis geldt een vrijstelling bij overtreding in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Voor de beide andere soorten geldt een vrijstelling indien gewerkt wordt volgens een gedragscode.

Bij de ontwikkeling van het gebied met betrekking tot de wateren zal rekening moeten worden gehouden met hun betekenis als voortplantingswater voor kleine watersalamander, gewone pad en bastaardkikker. Voor deze soorten geldt een vrijstelling bij overtreding in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De zorgplicht blijft onverminderd van kracht.

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met de betekenis van het gebied voor kleine zoogdieren, kleine marterachtigen, vos en eekhoorn. Voor de eekhoorn geldt een vrijstelling indien gewerkt wordt volgens een gedragscode. Voor de andere soorten geldt een vrijstelling bij overtreding in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De zorgplicht blijft onverminderd van kracht.

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met de betekenis van het gebied voor broedvogels van bossen en struwelen. Bij het verwijderen van beplanting moet rekening worden gehouden met het broedseizoen. Bij werk in het bos in het zuid-westelijk deel van het plangebied moet rekening worden gehouden met de havik, de havik heeft een jaarrond beschermde nestplaats.

5.3 Risico's Natura 2000-gebieden

Het plangebied maakt geen deel uit van Natura 2000-gebied en is evenmin een Beschermd Natuurmonument. Directe effecten als verlies van areaal of leefgebied door ruimtebeslag of verstoring door mechanische effecten zijn daarmee op voorhand uitgesloten.

Het Natura 2000-gebied de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen ligt op minimaal 4,3 km afstand van het plangebied. Het Natura 2000-gebied ligt ten noorden van Loon op Zand en ten noorden van Udenhout.

Gelet op de afstand tot het Natura 2000-gebied van enkele kilometers, de ligging van de Noordwesttangent (Burgemeester Letschertweg, N261) en de tussenliggende bebouwingskernen zijn effecten op de samenhang van Natura 2000-gebied (*Versnippering*) uit te sluiten.

De ontwikkeling van bedrijventerrein en infrastructuur betekent een toename van verhard oppervlak ten opzicht van de huidige situatie. Dit betekent een afname van het oppervlak voor infiltratie van neerslag. Dit kan plaatselijk effecten hebben op de waterhuishouding. Op grond van de afstand zijn effecten op de waterhuishouding uitgesloten. De ontwikkeling van bedrijventerrein en infrastructuur in Charlotteoord heeft geen effecten op voor *verdroging* gevoelige soorten en habitats het Natura 2000-gebied.

Gelet op de afstand tot het Natura 2000-gebied van enkele kilometers, de ligging van de Noordwesttangent (Burgemeester Letschertweg, N261) en de tussenliggende bebouwingskernen is verstoring door beweging (*trilling*), *licht* en *geluid* van de bedrijvigheid en het verkeer in Charlotteoord uitgesloten.

Als gevolg van bedrijvigheid en verkeer treedt emissie van schadelijke stoffen (*Verontreiniging*) naar lucht, water en/of bodem op. Dit kan leiden tot extra stikstofdepositie wat gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van voor stikstof gevoelig habitat of leefgebied. In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen komen voor stikstof gevoelige habitats voor. De achtergronddepositie ten noorden van Loon op Zand ligt tussen de 2000 en 2400 mol N/ha/jaar¹⁰. Dit is ruim boven de kritische depositiewaarde van voor stikstofgevoelige habitats. Dit betekent dat er in de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen sprake is van een overbelaste situatie en kleine toenames van stikstofdepositie als gevolg van bedrijvigheid en verkeer onwenselijk zijn. In het kader van de PAS zijn echter maatregelen voorzien die de kwaliteit van habitats en leefgebieden moeten borgen en ruimte bieden voor economische ontwikkelingen. De depositieruimte die beschikbaar is voor economische ontwikkelingen bedraagt voor de periode van nu (huidig) tot 2020 gemiddeld circa 89

¹⁰ <http://geodata.rivm.nl/gcn/> per 4 november 2015

segment 1 en segment 2.¹¹

echter ruim binnen de ontwikkelingsruimte in het kader van de PAS.

5.4 Risico's Natuurnetwerk Nederland

en vanwege de geringe omvang feitelijk zeer gering zijn.”

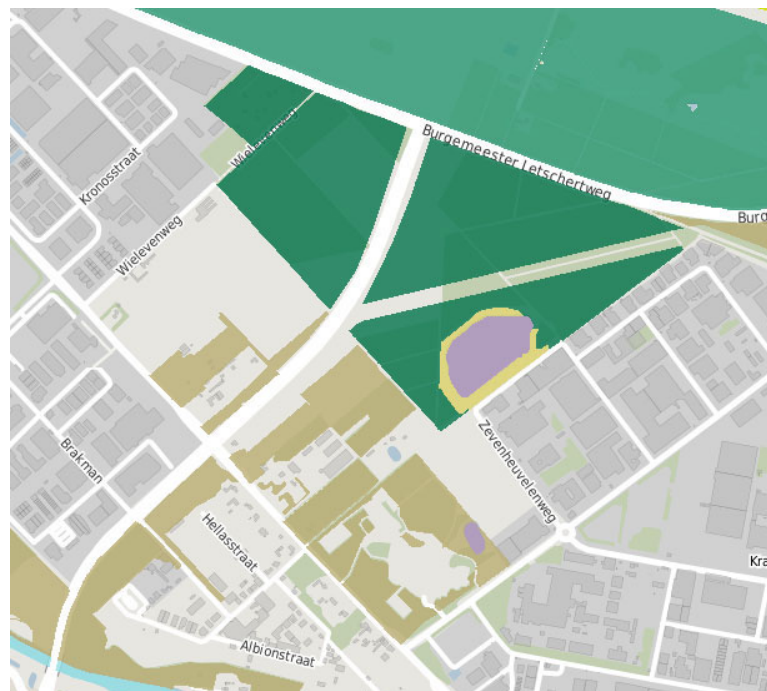
Figuur 5.1 Charlotteoord met begrenzing EHS (bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek.aspx>).

De *Verordening Ruimte van de Provincie Noord-Brabant* geeft aan: “Om de populaties gezond te houden en de genetische uitwisseling te bevorderen, moeten de gebieden

¹¹ PAS-analyse Herstelstrategieën voor Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen. Provincie Noord-Brabant. Versie 04-09-2015

groot genoeg zijn en de mogelijkheid bieden voor migratie tussen de gebieden. (pag 29)". Tevens wordt vermeld dat "ecologische waarden en kenmerken bescherming behoeven. Deze waarden en kenmerken zijn per gebied vastgelegd in een beheertypenkaart en in een ambitiekaart. (pag 32). Inbreuk op ecologische waarden en kenmerken van de EHS is niet toegestaan. Een uitzondering kan worden gemaakt indien er sprake is van een groot openbaar belang en alternatieven aantoonbaar ontbreken. Is dat het geval dan is de inbreuk alleen toegestaan als de effecten van de inbreuk afdoende worden bestreden en gecompenseerd. Dit beleid is in de "Spelregels EHS" terug te vinden onder Uitwerking compensatiebeginsel. (pag 33).

Op de (digitale) kaart van Natuurnetwerk Noord-Brabant¹² staat het bos met de waterpartijen aangegeven als 'bestaande natuur'. Het bos rond de visvijver is aangegeven als beheertype N16.01 Droog bos met productie. In het westen is compensatiegebied opgenomen: N00.01 Nog om te vormen landbouwgrond naar natuur (inrichting). In het Ontwerp Natuurbeheerplan 2015 staat het bos langs de Wolterbeekstraat aangegeven als N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos (figuur 5.2 – groen), de visvijver langs de Wolterbeekstraat als N06.06 Zuur ven en hoogveenven omgeven door een zone met N11.01 Droog schraalgrasland (figuur 5.2 – paars, lichtgroen). Ook de bosvijver is aangegeven als N06.06 Zuur ven en hoogveenven, de omliggende bossen behouden het beheertype N16.01 Droog bos met productie (figuur 5.2 – bruin).

Figuur 5.2 Detail Ontwerp Natuurbeheerplan EHS (bron: kaartbank provincie Noord-Brabant).

¹² <http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/natuurbeheerplan>

Groene Mal (bron: Alterra-rapport 1099, Koolstra *et al.* 2004)

Koolstra *et al.* (2004) vermeldt: In 2002 is de Kadernota Groene Mal tot stand gekomen. ... In de kadernota Groene Mal is een ruimtelijk kader vastgelegd voor een robuuste en duurzame ecologische structuur, die sturing geeft aan de (stedelijke) ruimtelijke ontwikkelingen in en rond Tilburg. [pag 39] Het initiatief [Charloteoord] ligt buiten de zone en is daarom niet strijdig met de verbinding. Het is daarom de beste optie het initiatief op de ecologisch minst interessante plaats binnen het terrein te plaatsen.

Bij de ontwikkeling van Charloteoord moet rekening worden gehouden met de ecologische waarden en kenmerken van Natuurnetwerk Nederland. Indien de voorgenomen wijziging leidt tot extra ruimtebeslag van de hiervoor genoemde beheertypen zoals begrensd in het Natuurbeheerplan zal een Nee, tenzij toets noodzakelijk zijn.

5 Conclusie

5.1 Conclusie Flora- en faunawet

Bij de ontwikkeling van Charlotteoord zal rekening moeten worden gehouden met de betekenis van het plangebied voor paarverblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van **gewone dwergvleermuizen** en vliegroutes en foerageergebied van **watervleermuizen**.

Bij sloop, renovatie, verbouwing of andere werkzaamheden aan de opstallen van Dongenseweg 61, 61k moet rekening worden gehouden met de mogelijke betekenis voor vleermuizen.

Het zandpad en de visvijver met de bosranden in het noordelijk deel van het plangebied worden beschouwd als een 'essentiële' vliegroute en 'essentieel' foerageergebied voor gewone dwergvleermuizen die hun verblijfplaats in de omliggende bebouwing zullen hebben. Ook voor de watervleermuizen vormen dit 'essentiële' elementen binnen het leefgebied van de lokale populatie.

Aantasting van een 'essentiële' vliegroute en 'essentieel' foerageergebied heeft indirect gevolgen voor de functionaliteit van verblijfplaatsen en wordt beschouwd als een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Ook aantasting of verstoring van verblijfplaatsen aan de Dongenseweg is een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Bij werk in het bos in het zuid-westelijk deel van het plangebied moet rekening worden gehouden met de havik, de havik heeft een jaarrond beschermde nestplaats. Aantasting van de nestlocatie is een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met groeiplaatsen van wilde marjolein en ruig klokje en nesten van eekhoorn. Indien gewerkt wordt volgens een gedragscode geldt een vrijstelling voor overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten wordt aanbevolen in overleg te treden en/of ontheffing aan te vragen.

5.2 Conclusie Natuurbeschermingswet 1989 en NNN

Bij de ontwikkeling van het gebied zal rekening moeten worden gehouden met mogelijke extra stikstofdepositie op voor stikstof gevoelige habitats in de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen als gevolg van extra bedrijvigheid en verkeer. Voor het gebied is 74 mol/j beschikbaar als ontwikkelingsruimte voor economische ontwikkeling. Gelet op de afstand van minimaal 4 km en de beperkte omvang van Charlotteoord is (op basis van vergelijkbare projecten) een lokale toename van één of

ten hoogste enkele molen niet op voorhand uit te sluiten. Dit valt echter ruim binnen de ontwikkelingsruimte in het kader van de PAS.

Bij de ontwikkeling van Charlotteoord moet rekening worden gehouden met de ecologische waarden en kenmerken van Natuurnetwerk Nederland. Indien de voorgenomen wijziging leidt tot extra ruimtebeslag van beheertypen zoals begrensd in het Natuurbeheerplan zal een Nee, tenzij toets noodzakelijk zijn.

6 Literatuur

- Koolstra, B.J.H., E.G. Steingröver, C.C. Vos & R.J.W. Olde Loohuis, 2004. Noord-Zuidzone Groene Mal Tilburg; Nut & noodzaak, alternatieven en inpassing. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1099. 93 blz. 12 fig.; 3 tab.; 6 ref..
- Netwerk Groene Bureaus, 2013. Vleermuisprotocol 2013. Netwerk Groene Bureaus, Odijk.

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage worden de wettelijke kaders voor ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen beschreven. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bepaalt de procedures bij ruimtelijke ingrepen (§ 1.4). De regels voor de Natuurnetwerk Nederland / Ecologische Hoofdstructuur zijn opgenomen in het Barro (§ 1.5). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.6)

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen. De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)	
Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden. Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels, AmvB art. 75¹³).

¹³ Voor soortenlijsten zie: *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. 23 februari 2005.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn¹⁴.

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling van verbodsbepalingen, mits men werkt op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verleend op grond van dwingende redenen van groot openbaar belang, van het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna.

Vogels

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond¹⁵.

Dat betekent dat alle activiteiten die leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd. Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd¹⁶.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in of bij wet genoemd belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

¹⁴ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

¹⁵ Zie vorige voetnoot.

¹⁶ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de verblijfplaatsen van dieren steeds kunnen blijven functioneren. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) heeft tot doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland. De belangrijkste zijn Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten.

Beheerplan

Beheerplan van Natura 2000-gebieden

Artikel 19a lid 1: Gedeputeerde staten stellen voor een gebied een beheerplan vast waarin wordt beschreven welke instandhoudingsmaatregelen getroffen dienen te worden en op welke wijze. Tevens kan het beheerplan beschrijven welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling niet in gevaar brengen, mede gelet op de instandhoudingsmaatregelen die worden getroffen.

lid 3: Tot de inhoud van een beheerplan behoren ten minste

- a. een beschrijving van de beoogde resultaten met het oog op het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding in het aangewezen gebied mede in samenhang met het bestaande gebruik in dat gebied en, voor zover relevant voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling, daarbuiten
- b. een overzicht op hoofdlijnen van de noodzakelijke maatregelen met het oog op de onder a bedoelde resultaten.

lid 10: Voor zover er in een beheerplan projecten worden opgenomen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, wordt het beheerplan eerst vastgesteld nadat gedeputeerde staten een passende beoordeling hebben gemaakt van de gevolgen voor het gebied, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied, en is voldaan aan de voorwaarden, genoemd in de artikelen 19g en 19h.

Habitattoets voor activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden

In de habitattoets dient onderzocht te worden of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, negatieve effecten voor een Natura 2000-gebied kan hebben en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. In beginsel dient dit plaats te vinden door middel van een passende beoordeling. Om procedurele redenen kan er voor worden gekozen om een oriëntatiefase – soms ook wel ‘voortoets’ genoemd – te doorlopen. De inhoudelijke studie is in grote lijnen identiek. De oriëntatiefase kan leiden tot de conclusie dat een passende beoordeling noodzakelijk is als significante effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. In de passende beoordeling kan aanvullend onderzoek uitgevoerd worden, er kunnen in de passende beoordeling

ook mitigerende maatregelen opgenomen worden die er voor zorgen dat significante effecten met zekerheid zijn uit te sluiten.

In een 'oriëntatiefase' of 'passende beoordeling' worden de effecten apart en in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten') beoordeeld. In de oriëntatiefase dient de beoordeling plaats te vinden zonder de mitigerende maatregelen mee te wegen, al kan het zinvol zijn de mitigatiemogelijkheden vast in beeld te brengen.

De toetsen kunnen de volgende uitkomsten hebben.

- Er treden met zekerheid *geen effecten* op; er is geen vergunning op grond van de NBwet nodig en evenmin aanvullende maatregelen. Wel wordt aanbevolen de conclusies van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen.
- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten*. Voor activiteiten die (mogelijk) een significant hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een "passende beoordeling" en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.
- Er zijn (mogelijk) *wel effecten, maar die zijn beperkt en zeker niet significant*, bepaalt het bevoegd gezag of er vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

Het verdient altijd aanbeveling de uitkomsten van de toets met het bevoegd gezag te bespreken.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten mag een vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Habitattoets: de toetsing van projecten en plannen volgens de Nbwet (verkort)

Artikel 19d, lid1: Het is verboden zonder vergunning (...) projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling (...) de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e: [Het bevoegd gezag] houdt bij het verlenen van een vergunning rekening

- a. met de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, kan hebben voor een Natura 2000-gebied;
- b. met een vastgesteld beheerplan, en
- c. vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede regionale en lokale bijzonderheden.

Artikel 19f, lid1:	Voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt de initiatiefnemer een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.
Artikel 19g, lid 1:	Indien een passende beoordeling is voorgeschreven kan een vergunning slechts worden verleend indien [het bevoegd gezag] zich op grond van de passende beoordeling ervan heeft verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zullen worden aangetast.
lid 2:	Bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project kan [het bevoegd gezag] ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar geen prioritair type natuurlijke habitat of prioritaire soort voorkomt, een vergunning voor het realiseren van het desbetreffende project slechts verlenen om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard.
lid 3:	Ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar een prioritair type natuurlijke habitat of een prioritaire soort voorkomt, kan [het bevoegd gezag] bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project of andere handeling een vergunning slechts verlenen: a. op argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of voor het milieu wezenlijke gunstige effecten of b. na advies van de Commissie van de Europese Gemeenschappen om andere dwingende redenen van groot openbaar belang.
Artikel 19h, lid 1:	Indien een vergunning om dwingende redenen van groot openbaar belang wordt verleend voor projecten, waarvan niet met zekerheid vaststaat dat die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantasten, verbindt [het bevoegd gezag] aan die vergunning in ieder geval het voorschrift inhoudende de verplichting compenserende maatregelen te treffen.
N.B. Het bevoegd gezag is meestal gedeputeerde staten van plaats waar het project plaatsvindt, maar soms is dat de minister van EZ.	
Artikel 19j, lid1:	Een bestuursorgaan houdt bij het nemen van een besluit tot het vaststellen van een plan dat, gelet op de instandhoudingsdoelstelling voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen rekening a. met de gevolgen die het plan kan hebben voor het gebied, en b. met het voor dat gebied vastgestelde beheerplan.
lid 2:	Voor plannen, die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt het bestuursorgaan een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling.

Cumulatieve effecten

In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht. Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project/plan. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project/plan en de andere projecten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit. In de Leidraad bepaling Significantie wordt het begrip 'significante gevolgen' toegelicht.¹⁷

Externe werking

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag. Bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied heeft, kan zonder vergunning worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig.

Artikel 19d, lid 2: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen, waaronder bestaand gebruik, alsmede de wijzigingen daarvan, overeenkomstig een beheerplan.

lid 4: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op bestaand gebruik, behoudens indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Het is niet toegestaan (zonder vergunning) handelingen te verrichten die het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarde van beschermde natuurmonumenten aantasten. De toetsing voor beschermde natuurmonumenten is tamelijk licht. Er hoeft bijvoorbeeld geen sprake te zijn van een (dwingende) reden van groot openbaar belang, er is geen verplichte alternatievenafweging en geen compensatieplicht.

Dit lichte toetsingskader is ook van toepassing op de zogenaamde "oude doelen", de doelen op het gebied van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van (voormalige) staats- en beschermde natuurmonumenten, die zijn opgegaan in de nieuwe Natura 2000-gebieden.

Zorgplicht

Artikel 19l legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te

¹⁷ Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. Publicatie Steunpunt Natura 2000, versie 27 mei 2010.

laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

Programma Aanpak Stikstof

Op 1 juli 2015 is het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Dit programma geeft met een gericht pakket van herstelmaatregelen enerzijds waarborgen voor behoud en herstel van stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten en biedt anderzijds ruimte voor nieuwe economische activiteiten. Voor projecten die vermeld zijn op een lijst met prioritaire projecten is op voorhand ruimte gereserveerd. Voor nieuwe projecten (niet-prioritair) geldt dat een toename (op een stikstof gevoelig habitat met thans al een overschrijding) kleiner dan 0,05 mol N/ha/jr verwaarloosbaar klein is, een toename van 0,05-1,0 mol N/ha/jr zal bij het bevoegd gezag gemeld moeten worden, waarbij deze wordt opgenomen in de registratie van kleine projecten. Alleen een toename van meer dan 1,0 mol N/ha/jr vraagt om een uitgebreid oordeel, en noopt tot aanvragen vergunning Natuurbeschermingswet.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: minister van EZ; Nbwet: Gedeputeerde Staten of minister van EZ) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Natuurnetwerk Nederland en Barro

Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de NNN is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de NNN. Op plannen, projecten of handelingen binnen de NNN is het 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Vanaf 1 oktober 2012 is het nee, tenzij-regime vastgelegd in het Besluit algemene regelingen ruimtelijke ordening, kortweg Barro.

Het Barro bepaalt dat provincies de (begrenzing van de) NNN moeten vastleggen in een provinciale verordening. In die verordening worden regels gesteld omtrent de inhoud van en de toelichting bij bestemmingsplannen in het belang van de realisatie, bescherming, instandhouding en verdere ontwikkeling van de beoogde natuurkwaliteit van de NNN

De provincies moeten de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN vastleggen. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden vaak per perceel in natuurdoeltypen of beheertypen vastgelegd.

Het Barro bepaalt in art. 2.10.4 de voorwaarden waaronder plannen kunnen worden toegestaan, die (per saldo) leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, of een significante vermindering van de oppervlakte of de samenhang van de NNN:

- er is sprake van een groot openbaar belang (waaronder in ieder geval worden gerekend: de veiligheid, de hoofdinfrastructuur, de drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van windenergie of de plaatsing van installaties voor de winning, opslag of transport van aardgas),
- er zijn geen reële andere mogelijkheden, en
- de negatieve effecten worden waar mogelijk beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

De begrenzing kan alleen worden gewijzigd voor zover op basis van een ecologische onderbouwing is vastgesteld dat:

1. de wijziging leidt tot een verbetering van de samenhang van de NNN of tot een betere inpassing van de NNN in de planologische omgeving, en
2. ten minste de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen van de NNN in het desbetreffende gebied worden behouden; of
3. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling voor zover:
 - de aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden en van de samenhang van de NNN als gevolg van de ontwikkeling beperkt is;
 - de voorgenomen wijziging leidt tot een kwalitatieve of kwantitatieve versterking van de NNN in het desbetreffende gebied;
 - de voorgenomen wijziging ertoe niet leidt dat de oppervlakte van de NNN afneemt;

- de voorgenomen wijziging zorgvuldig is onderbouwd, waarbij blijkend uit de bij het bestemmingsplan behorende toelichting in ieder geval alternatieven zijn afgewogen, en
- maatregelen worden genomen die een goede landschappelijke en natuurlijke inpassing borgen.

In principe wordt de eventuele compensatieopgave buiten de NNN gerealiseerd. De compensatie hoeft niet in de nabijheid van de ingreep plaats te vinden en hoeft ook niet in hetzelfde natuurstype te worden uitgevoerd. Het gaat erom dat de positieve ecologische effecten van realisatie van de compensatie op de NNN (in natuurkwaliteit, oppervlakte of ruimtelijke samenhang) gelijkwaardig zijn aan de negatieve effecten van de ingreep in de NNN. Realisatie van de compensatie in de NNN is mogelijk, bijvoorbeeld als dat kan leiden tot een versnelling van de realisatie van de NNN. Voorwaarde daarbij is dat er door middel van een herbegrenzing tegelijkertijd voor wordt gezorgd dat de omvang van de NNN niet afneemt.

1.6 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevergd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

Literatuur

Ministerie van I&M, 2012. Besluit van 28 augustus 2012, houdende wijziging van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening en van het Besluit ruimtelijke ordening in verband met de toevoeging van enkele onderwerpen van nationaal ruimtelijk belang, Stb 388 (2012).

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV & IPO, 2007. Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag. www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (nota ruimte)

Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'

- Bestaand gebruik
- Externe Werking.

Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Bijlage 2 Kaarten met waarnemingen

Figuur 1. Locaties met batsactiviteit van gewone dwergvleermuis in 2015.

Figuur 2. Locaties met activiteit van gewone dwergvleermuis tijdens veldbezoeken in juni en juli 2015.

Figuur 3. Locaties met activiteit van gewone dwergvleermuis tijdens veldbezoeken in augustus en september 2015.

Figuur 4. Locaties met activiteit van ruige dwergvleermuis in 2015.

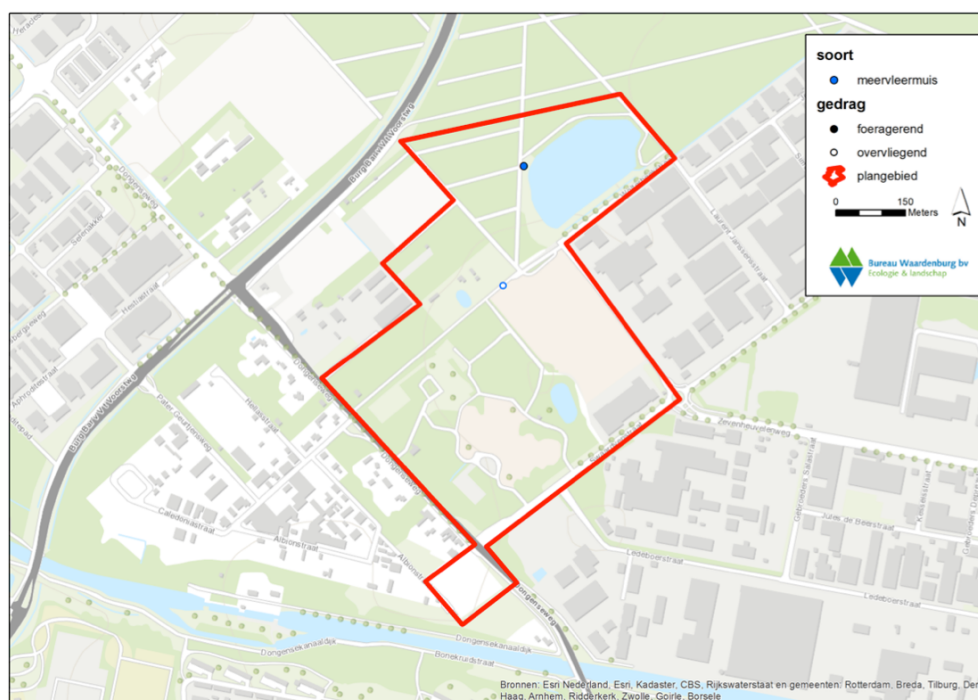
Figuur 5. Locaties met activiteit van laatvlieger in 2015.

Figuur 6. Locaties met activiteit van rosse vleermuis in 2015.

Figuur 7. Locaties met activiteit van watervleermuis in 2015.

Figuur 8. Locaties met activiteit van meervleermuis in 2015.

Figuur 9. Locaties met activiteit van niet nader gedetermineerde Myotis-soorten in 2015.

Figuur 10. Locaties met activiteit gewone grootoorvleermuis in 2015.

Bureau Waardenburg bv

Onderzoek en advies voor ecologie & landschap

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849

E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl